

Сажко Л.А.

кандидат педагогічних наук,
професор кафедри германської філології
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ “КЛАСТЕР” У ФОРМУВАННІ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядається необхідність дослідження проблеми використання сучасних технологій навчання у процесі формування іношомовної читацької компетентності студентів мовних спеціальностей. Здійснено аналіз наукових праць з визначеного питання. Підкреслено роль розвитку критичного мислення в процесі навчання студентів читання іноземною мовою.

Ключові слова: іношомовна читацька компетентність, критичне мислення, сучасні технології навчання.

The article focuses on the problem of using modern learning technologies by formation of students foreign language reading competence. An analysis of scientific works on this issue was conducted. The role of developing critical thinking in teaching students to read foreign language texts is emphasized.

Key words: foreign language reading competence, critical thinking, modern learning technologies.

Процес навчання іноземної мови студентів мовних спеціальностей спрямований на формування у них іношомовної комунікативної компетентності (ІКК), яка є комплексом взаємопов'язаних складових. Іношомовна компетентність у читанні (або читацька компетентність) вважається однією з провідних у структурі ІКК і визначається як здатність читати автентичні тексти різних видів та жанрів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування [2, с. 370]. Тобто, основною метою цієї мовленнєвої діяльності є вилучення інформації для її подальшого використання як безпосередньо у навчанні, так і у життєвих ситуаціях.

Проблемою формування іношомовної читацької компетентності студентів займалися чимало вітчизняних та зарубіжних науковців (С. Гедз, Т. Єременко, Л. Кожедуб, І. Нікітчук, О. Тарнопольський, W. Grabe, FL. Stoller, G. Westhoff, S. Ehlers, E. Mazza та ін.).

Необхідно зауважити, що процес читання іношомовних текстів сприяє поглибленню та розширенню знань у різних сферах діяльності людства, забезпечує розвиток інтелектуальних здібностей студентів. Важливим є також аспект пізнання культури народу, мова якого вивчається, формування лінгвосоціокультурної компетентності завдяки читанню. Цей процес стимулює мозкову діяльність, сприяє розвитку критичного мислення, підтримує когнітивні функції на високому рівні. Сприйняття іношомовних текстів поліпшує удосконалення лексико-граматичних навичок, збагачує словниковий запас

студентів, що, в свою чергу, позитивно впливає на розвиток усного мовлення.

Великого значення в процесі оволодіння студентами іншомовною компетентністю у читанні набуває мотивація цієї діяльності. Адже саме мотивація є рушійною силою розумових процесів, активації прагнення до отримання нової інформації. Враховуючи цей фактор важливо сформувати у студентів позитивну мотивацію до оволодіння читацькою компетентністю, високий рівень якої сприятиме також удосконаленню формування ІКК в цілому.

Проблемою заохочення студентів як мовних, так і немовних спеціальностей до читання іншомовних текстів з метою вилучення необхідної інформації для її подальшого використання у навчальній та практичній діяльності займалися вітчизняні та зарубіжні науковці (О. Гринчишин, Л. Дзюбка, О.Знанецька, І.Красноголова, В.Райлянова, О.Тарнопольський, С.Шаркова, М.Covington, G.Crookes, Z.Dornyei, J.Keller та ін.). Важливо підкреслити, що вирішальним стимулом для студентів має бути не лише особистісно та професійно значуще змістове наповнення текстів, але й застосування на заняттях найбільш ефективних сучасних технологій навчання. **Метою** даної статті є дослідження використання технології “кластер” для удосконалення процесу формування у студентів мовних спеціальностей німецькомовної читацької компетентності.

Звернімось до питання технології навчання. Технологія навчання розглядається як сукупність відповідних прийомів навчання для реалізації визначених цілей [2]. Прийоми навчання, у свою чергу, співвідносяться із методом навчання, яким керується викладач. При виборі технології навчання необхідно зважати на її можливості мотивувати студентів до оволодіння іноземною мовою, надавати навчальному процесу таких характеристик, як цілеспрямованість, інтенсивність, зорієнтованість на співпрацю, системність, алгоритмічність дій, результативність діяльності.

Найбільш поширеними у навчанні іноземних мов є ігрові технології, навчання у співпраці, проблемне навчання, „case study“, проектні, інтерактивні, інформаційно-комунікаційні технології тощо. Діапазон цих технологій постійно розширюється, а давно відомі осучаснюються та удосконалюються. Кожна з них має свої особливості, використовується з певною метою і сприяє ефективності формування ІКК студентів.

Розглянемо технологію під назвою „кластер“. Слово „кластер“ походить з англійської (cluster) і означає „пучок, в’язка, рій, скупчення“. Ця технологія набула в наш час актуальності у багатьох сферах діяльності людства. У методиці навчання іноземних мов кластер використовують для стимулювання іншомовної мовленнєвої діяльності учнів та студентів. Ідея створення кластеру полягає у графічному зображенні у формі пучка ключових слів, смислових одиниць до певної теми або тексту.

Технологія „кластер“ стала популярною серед викладачів завдяки можливості використання її для розвитку критичного мислення, що позитивно впливає не лише на процес формування ІКК, але й активізує розумову діяльність студентів.

Яким чином критичне мислення сприяє розвитку вмінь читання? Критичне мислення, як зазначають психологи, є мистецтвом аналізувати явища реальної дійсності, формувати власні судження про оточуючий світ, аргументувати власні думки. Науковці підкреслюють необхідність урахування у навчанні таких характерних рис критичного мислення, як: 1) самостійність; 2) розуміння проблеми; 3) ухвалення рішення; 4) здатність аргументувати; 5) соціальність. [5]. Окреслені риси критичного мислення особистості проявляються при здійсненні низки розумових операцій: усвідомлення певного процесу чи явища, визначення причинно-наслідкових зв'язків, виявлення подібностей та суперечностей, виокремлення фактів та доказів, обґрунтування власного вибору, формулювання гіпотези, узагальнення та оцінювання інформації, окреслення висновків. Необхідно зауважити, що ідею необхідності розвитку критичного мислення висунули ще у другій половині ХХ ст. американські вчені Ч. Темпл, Дж. Стіл та К. Мередіт і показали її втілення на прикладі оволодіння такими видами мовленнєвої діяльності, як читання та письмо [3]. Методика розвитку критичного мовлення набула поширення в організації навчального процесу різних дисциплін [4;5].

В процесі читання іншомовних текстів зазначені вище операції критичного мислення яскраво проявляються завдяки дотриманню таких етапів розвитку цього виду мислення: *виклик, осмислення, рефлексія*. На етапі *виклику* визначається тема, формулюється проблема, актуалізуються знання з даної тематики. Важливим моментом є також мотивація студентів до подальшої роботи з текстом. Етап *осмислення* характеризується активною розумовою діяльністю в процесі опрацювання інформативного змісту, виділення студентами основних смислових блоків. *Рефлексія* означає усвідомлення вилученої інформації з тексту, формування особистісного ставлення читача до його змісту, розмірковування над можливостями використання матеріалу у власній практичній діяльності.

Зазначені етапи розвитку критичного мислення корелюються із етапами роботи на текстом: дотекстовий, текстовий та післятекстовий. Нагадаємо, що метою дотекстового етапу є створення мотивації до читання іншомовного тексту, актуалізація знань студентів соціокультурного аспекту з теми. Текстовий етап визначається безпосереднім опрацюванням змісту тексту, його осмисленням, вилученням необхідної інформації. Післятекстовий етап характеризується такими діями, як аналіз та інтерпретація змісту, вираження власних думок з приводу прочитаного, формулювання висновків.

Наведемо приклад використання технології „кластер“ в процесі читання студентами німецькомовного тексту „Medien“ в рамках роботи над відповідною темою. На **дотекстовому етапі** студенти створюють кластер (використовується смартдошка) із зазначенням асоціацій, які у них виникають до заданої теми (Рис.1). Попередньо викладач позначає ключові слова: **Medien – traditionelle –**

moderne. Студенти мають наповнити окреслені групи назвами засобів масової інформації.

Aufgabe: *Welche Medien würden Sie zu den traditionellen und welche zu den modernen rechnen? Ergänzen Sie den Cluster mit Ihren Ideen (Beispielen).*

Студенти доповнюють зображений на смартфоні кластер (Рис.1). Наведений приклад є умовним, варіанти укладання кластеру можуть бути різними.

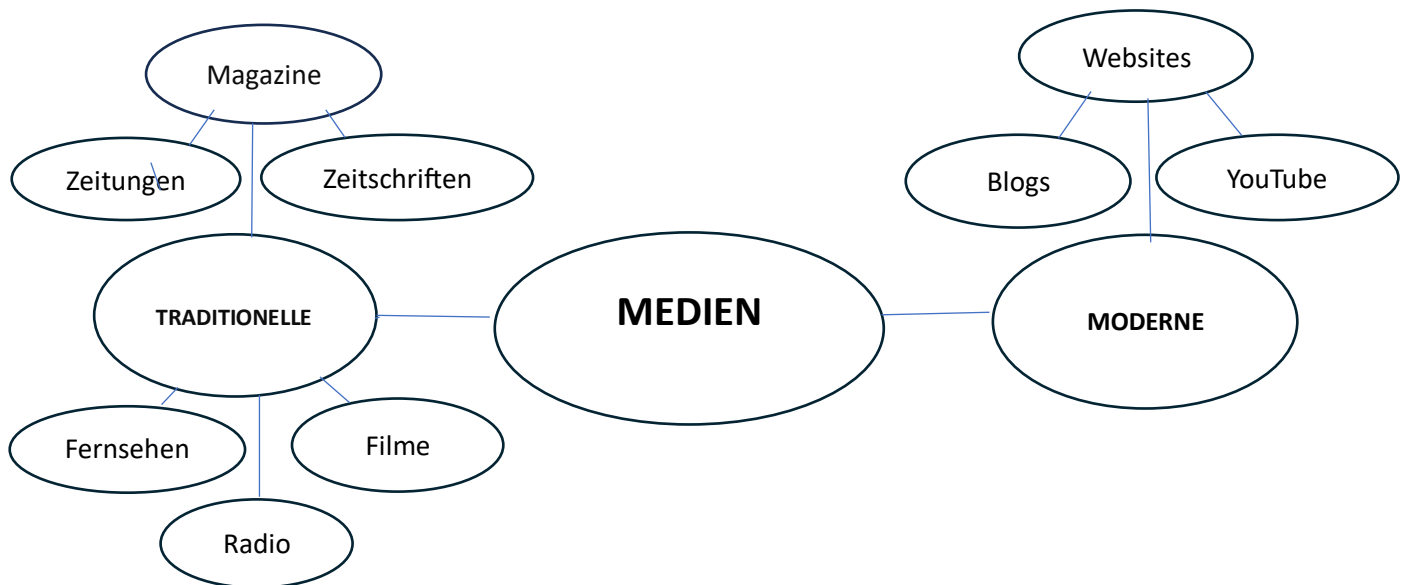

Рис.1. Дотекстовий кластер

Текстовий етап спрямований на роботу з текстом, осмислення його змісту, вилучення інформації. Перед читанням тексту студенти можуть також спрогнозувати його зміст.

Aufgabe: *Wie meinen Sie, worum handelt es sich im Text „Soziale Medien“? Lesen Sie den Text und bestimmen Sie neue Informationen. Danach ergänzen Sie damit den Cluster.*

В процесі читання тексту, а також після завершення цієї діяльності студенти додають до кластеру нову інформацію, намагаючись логічно поєднати всі елементи структури (Рис.2).

Soziale Medien

Soziale Medien haben einen enormen Einfluss auf die Gesellschaft, insbesondere auf die psychische Gesundheit. Sie haben unsere Art zu kommunizieren und unser Leben zu erzählen, verändert. Soziale Medien haben viele positive Aspekte, aber auch eine Schattenseite: das endlose Scrollen, das immer wieder zurückkommt, um mehr zu erfahren. Diese Medien können Depressionen und Angstzustände auslösen und das Selbstwertgefühl mindern. Allein bei Jugendlichen liegt die Depressionsrate bei zunehmender Nutzung sozialer Netzwerke zwischen 13 und 66 %.

Mit über drei Milliarden Nutzern werden soziale Medien in unserer Gesellschaft voraussichtlich auch weiterhin eine große Rolle spielen. Daher ist es wichtig, die Auswirkungen sozialer Medien auf Gruppen und Einzelpersonen weiter zu untersuchen, damit wir weiterhin die positiven Aspekte unserer Lieblingsplattformen

genießen und gleichzeitig unsere psychische Gesundheit schützen können. Soziale Websites sind Plattformen, die größtenteils von Nutzern erstellt werden. Ein Entwickler erstellt das Grundgerüst der Plattform, die Nutzer füllen die Website jedoch aus, indem sie ihre Gedanken und Medien teilen und miteinander interagieren. Zu den größten sozialen Medien gehören: Facebook, YouTube, Instagram, X (ehemahliger Twitter), TikTok, WhatsApp. Jede dieser Plattformen verfügt über einzigartige Funktionen, doch die Probleme im Zusammenhang mit der Nutzung sozialer Medien und der psychischen Gesundheit sind auf allen Websites häufig dieselben.

Soziale Medien entwickeln sich ständig weiter, insbesondere da sie hauptsächlich von Nutzern erstellt werden. Ursprünglich wurden soziale Websites für Studenten entwickelt, doch im Laufe der Zeit werden sie zunehmend von Menschen aller Altersgruppen genutzt. Von Kindern bis zu älteren Erwachsenen ist mittlerweile jeder in den sozialen Medien aktiv. Soziale Netzwerke sind mittlerweile ein immer wichtigerer Bestandteil unseres Lebens. Nutzer verbringen täglich durchschnittlich zwei Stunden und 20 Minuten auf diesen Seiten, also etwas mehr als ein Zwölftel ihres Lebens.

Diese Plattformen spielen auch eine andere Rolle im Leben der Menschen. Viele Menschen nutzen diese Seiten heute zur Kommunikation, zum Austausch von Nachrichten und um Gleichgesinnte zu finden. Die Nutzung geht mittlerweile weit über den Bereich der bloßen Unterhaltung hinaus. Menschen nutzen soziale Netzwerke aus den unterschiedlichsten Gründen. Für viele ist es eine Möglichkeit, mit Menschen in Kontakt zu bleiben, die sie nicht so oft sehen. Andere nutzen diese Seiten zum Netzwerken oder um Gleichgesinnte mit ähnlichen Interessen zu finden.

Für manche, insbesondere Teenager und junge Erwachsene, sind soziale Plattformen nicht nur eine Möglichkeit, Inhalte mit Freunden zu teilen. Sie sind auch eine Form der Unterhaltung und eine Art Beliebtheitswettbewerb. Viele Nutzer dieser Altersgruppe gründen ihr Selbstwertgefühl darauf, wie viele Freunde und Likes sie auf diesen Plattformen gewinnen können.

Die Nutzung sozialer Medien hat viele positive und negative Seiten. Da soziale Medien trotz ihrer Weiterentwicklung weiterhin bestehen bleiben, ist es wichtig, die positiven Auswirkungen zu erkennen und die negativen zu verstehen. Dieses Wissen hilft uns, diese Plattformen sinnvoll zu nutzen und psychische Probleme zu vermeiden.

Wir denken oft nur an die negativen Aspekte sozialer Netzwerke, doch soziale Medien haben viele positive Auswirkungen auf Menschen jeden Alters. Die offensichtlichsten positiven Effekte liegen in der Kommunikation und im Sozialleben. Diese Plattformen helfen uns, mit Menschen in Kontakt zu bleiben, die wir vielleicht nicht regelmäßig sehen, anrufen oder schreiben. Soziale Netzwerke ermöglichen es Nutzern außerdem, Menschen kennenzulernen, die sie sonst vielleicht nicht kennengelernt hätten. Selbst wer nur ein Nischeninteresse hat, findet online seine Community. Diese Plattformen bieten oft auch introvertierten Menschen die Möglichkeit, Freundschaften zu schließen. Vielen hilft es, Einsamkeit und Depressionen zu lindern.

Hinzu kommt der Komfortfaktor. Es ist einfach, mit einer großen Gruppe von Menschen gleichzeitig in Kontakt zu treten. Nutzer können Informationen schnell und effektiv austauschen. Dieser Vorteil wird in Krisenzeiten noch deutlicher, wenn Nutzer

sich als in Sicherheit melden und so die Sorgen ihrer Freunde und Angehörigen lindern können. Soziale Plattformen ermöglichen es Menschen, soziale Veränderungen in großem Maßstab herbeizuführen.

So positiv die sozialen Medien auch sind, es ist ebenso wichtig, die negativen Auswirkungen zu berücksichtigen. Eine der größten Sorgen ist, dass die Nutzung sozialer Medien zu psychischen Problemen führen kann, insbesondere bei jungen Erwachsenen. Funktionen wie Infinite Scroll und Algorithmen, die ständig ähnliche Interessen anzeigen, halten Nutzer so lange wie möglich auf diesen Seiten. Wie bei jeder Obsession opfern Menschen einen Großteil ihrer Zeit für soziale Medien, und die psychische Gesundheit leidet darunter.

Die Nutzung sozialer Medien kann insbesondere bei Teenagern zu vielen Unsicherheiten führen. Kinder folgen auf diesen Seiten berühmten Persönlichkeiten und haben unrealistische Erwartungen an ihr Körperbild. Der Anblick von Menschen, die oft beliebt sind und als schön gelten, kann bei Teenagern ein negatives Körperbild vermitteln. Ein negatives Körperbild kann zu geringem Selbstwertgefühl und sogar **Essstörungen** führen.

Junge Erwachsene und Millennials werden oft mit Bildern und Videos von Influencern bombardiert, die scheinbar ein perfektes Leben führen. Sie erkennen nicht, dass diese Menschen mit der Präsentation dieser perfekten Bilder Geld verdienen und unrealistische Erwartungen an ihr Glück entwickeln. Wenn ihr eigenes Leben nicht den Erwartungen entspricht, können sie **Einsamkeit** und **Depressionen** erleben.

Da Menschen so viel Zeit online verbringen, leiden sie oft unter Informationsüberflutung. Informationen sind zwar gut, aber zu viele Informationen können zu Verwirrung oder sogar zu einem Mangel an Fakten führen. Informationsüberflutung kann weitreichende Folgen haben und sogar das Wahlverhalten der Menschen beeinflussen.

Es gibt viele Möglichkeiten, die positiven Effekte sozialer Medien hervorzuheben und die negativen zu reduzieren. Zuerst sollten Sie Ihre Zeit auf allen Plattformen begrenzen. Begrenzen Sie die Anzahl der täglichen Nutzungen und die Dauer der Nutzung der einzelnen Plattformen.

Du solltest dir auch darüber im Klaren sein, wie du die einzelnen Plattformen nutzt. Verbring die meiste Zeit damit, mit Leuten in Kontakt zu bleiben, die du kennst. Wenn du Influencern folgst, versuche, dich an Menschen zu halten, die dich inspirieren, anstatt dein Selbstwertgefühl zu schädigen. Denk daran, dass Influencer ihr Leben kuratieren, um Geld zu verdienen, und nicht die chaotischen Seiten ihres Lebens zeigen.

Wenn du Accounts folgst, die dir das Gefühl geben, unzulänglich zu sein oder dein Leben nicht zu genügen, ist es Zeit, ihnen zu entfolgen. Folge nur Leuten, die dir positive Gefühle vermitteln. Kennst du jemanden im echten Leben, kannst du seine Beiträge einfach blockieren, ohne ihn zu entfreunden.

Wenn deine Stimmung beim Online-Sein nachlässt, ist es Zeit, das Handy wegzulegen und dir etwas in der realen Welt zu suchen. Geh raus, treibe Sport oder verbringe Zeit mit einem geliebten Menschen.

Du solltest immer eine gesunde Kommunikation pflegen. Wenn dich jemand schlechtmacht, ist es an der Zeit, ihn zu blockieren und ihn möglicherweise zu melden,

wenn seine Kommentare beleidigend oder gefährlich sind. Wenn du merkst, dass du nicht gerade nett bist, ist es Zeit für dich, eine Pause einzulegen und zu prüfen, ob diese Plattform das Beste in dir zum Vorschein bringt.

Післятекстовий етап характеризується осмисленням цілісного змісту тексту кожним студентом, вираженням особистісного ставлення до вилученої інформації, розмірковуванням над прочитаним, формулюванням власних ідей.

Aufgabe: *Entwickeln Sie das Thema „Medien“. Welche Informationen sind für Sie wichtig? Was gibt es Neues im Text?*

Студенти висловлюють власні думки щодо прочитаного, акцентують увагу на новій інформації, дискутують з питань позитивного та негативного впливу засобів масової інформації на різні верстви суспільства.

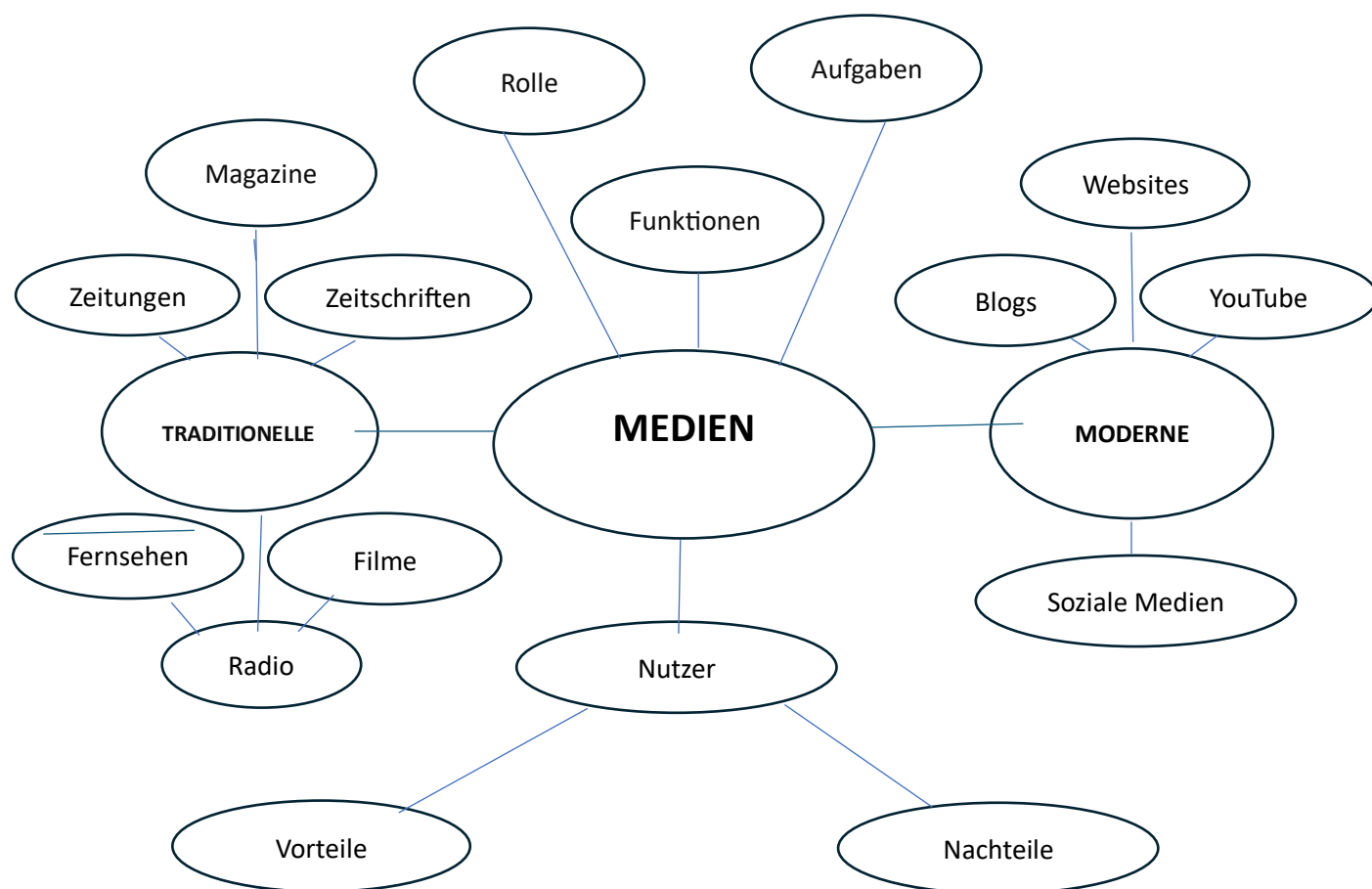

Рис.2. Післятекстовий кластер

Як бачимо, розуміння механізмів читання та критичного мислення, використання сучасних освітніх технологій сприяє підвищенню ефективності процесу формування іншомовної читацької компетентності студентів. Необхідно також зауважити, що формування мовленнєвих компетентностей у читанні, аудіюванні, говорінні та письмі є процесом взаємопов'язаним [1]. На основі матеріалу прочитаного або прослуханого тексту можна розвивати вміння говоріння та писемного мовлення іноземною мовою.

Висновки. Формування іншомовної читацької компетентності є одним із

основних завдань навчання студентів мовних спеціальностей. Потік інформації у глобалізованому світі збільшується кожного року у геометричній прогресії, з'являються все нові і нові медіа, як вітчизняні, так і зарубіжні, що пропонують різноманітний контент. Фахівці з іноземних мов повинні вміти свідомо опрацьовувати іншомовні тексти, критично ставитись до змісту. Використання сучасних технологій навчання в процесі підготовки майбутніх спеціалістів значно підвищить рівень володіння ними ІКК. Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на пошук нових шляхів удосконалення процесу навчання студентів іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Гапонова С. В. Взаємопов'язане навчання видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання іноземної мови / С. В. Гапонова // Іноземні мови. – 2009. – №2. – С. 13-16.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. Ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 149 2013. – 590 с.
3. Темпл Ч., Стіл Д., Мередіт К. Методична система «Розвиток критичного мислення в навчанні різних предметів». Київ: НМЦ розвитку критичного та образного мислення «Інтелект», 1998. – 32 с.
4. Терно С.О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) / С.О. Терно : [посібник для вчителя]. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. – 105 с. - Режим доступу: <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html>
5. Формування навичок критичного мислення на уроках іноземної мови : навчально-практичний посібник / О. С. Нікітченко, О. А. Тарасова. Харків : “Друкарня Мадрид”, 2017. – 104 с.